

ΕΑΠ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2018
ΔΙΣ 54
ΚΟΡΚΟΔΕΙΛΟΥ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

A,M, 503312

ΕΡΓΑΣΙΑ 2

[1https://www.google.gr/search?q=%CE%9F+%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%86%CE%9D%CE%9F%CE%9C%CE%9F%CF%82+%CE%A4%CE%8E%CE%A0%CE%9F%CF%82+%CE%A4%CE%97%CF%82+%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%A7%CE%89%CF%82&safe=strict&tbm=isch&tbs=rimg:CVxjCIVC9dpljhH2crv2eFuHjrkFRR5GK_1j4yoK-DRKNffwPs5tf3DpJ-nNjcScEzdzmAkYDM8V6y2vLPI0Itj_1CoSCUfZyu_1Z4W4eERB7csVgP8bHKHjJOuQVFHkYr-MRr1vfHB0nGVsqEgnjKgr4NEo19xEjCHI6lYbD3CoScfA-zm1_1cOknERB7csVgP8bHKHjJ6c2NjWtN3MrtZWNN4dEsglqEgmYCRgMzxRrLREJ87QOgiGEQCoSCa8s8jQi2In8EdqyUFYjgr_1&tbo=u&sa=X&ved=2ahUKewiM1_bhww_aAhUL36QKHaUOAW0Q9C96BAGfEBS&biw=1877&bih=897&dpr=1#imgrc=8D70bX9w6SepBM](https://www.google.gr/search?q=%CE%9F+%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%86%CE%9D%CE%9F%CE%9C%CE%9F%CF%82+%CE%A4%CE%8E%CE%A0%CE%9F%CF%82+%CE%A4%CE%97%CF%82+%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%A7%CE%89%CF%82&safe=strict&tbm=isch&tbs=rimg:CVxjCIVC9dpljhH2crv2eFuHjrkFRR5GK_1j4yoK-DRKNffwPs5tf3DpJ-nNjcScEzdzmAkYDM8V6y2vLPI0Itj_1CoSCUfZyu_1Z4W4eERB7csVgP8bHKHjJOuQVFHkYr-MRr1vfHB0nGVsqEgnjKgr4NEo19xEjCHI6lYbD3CoScfA-zm1_1cOknERB7csVgP8bHKHjJ6c2NjWtN3MrtZWNN4dEsglqEgmYCRgMzxRrLREJ87QOgiGEQCoSCa8s8jQi2In8EdqyUFYjgr_1&tbo=u&sa=X&ved=2ahUKewiM1_bhww_aAhUL36QKHaUOAW0Q9C96BAGfEBS&biw=1877&bih=897&dpr=1#imgrc=8D70bX9w6SepBM)

Ιστορικό του παράνομου αντιστασιακού Τύπου της Κατοχής.

Στην περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και ειδικά την περίοδο της Κατοχής (1941-44), ο ελληνικός τύπος δέχεται καθοριστικές αλλαγές για την εξέλιξή του. Η έκδοση παράνομου τύπου είναι ένα φαινόμενο ιδιόμορφο και αξιοθαύμαστο, ως εκδήλωση ενός από τα πιο σημαντικά αντιστασιακά κινήματα της Ευρώπης.² Ο νόμιμος τύπος της Κατοχής που συνεχίζει την κυκλοφορία του συγχωνευμένος, ελεγχόμενος, λογοκριμένος, υποτονικός και φοβισμένος, αφήνει χώρο στον παράνομο και διωκόμενο αλλά ελεύθερο τύπο της Εθνικής Αντίστασης, που διαφοροποιείται από τον πρώτο ως προς τις συνθήκες έκδοσης, διακίνησης και το ανθρώπινο δυναμικό, κυρίως όμως το περιεχόμενο και τους σκοπούς του.³

Στα αστικά κέντρα, σε μυστικά υπόγεια και με χειροκίνητα πιεστήρια ή πολύγραφους ή ακόμα και χειρόγραφα, εκδίδονταν δισέλιδες, παράνομες εφημερίδες, δείγματα εξαιρετικής γραφής με εντυπωσιακή τυπογραφική ποιότητα οι περισσότερες.⁴ Εντυπωσιακός επίσης ήταν και ο αριθμός των τίτλων (200 τίτλοι τουλάχιστον) όπως οι εφημερίδες *Λευτεριά*, *Εθνικός Παλμός*, *η Φλόγα*, *Ριζοσπάστης*, *Ελεύθερη Ελλάδα*, *Ο Δημοκράτης*, *Δημοκρατία*, *Μαχητής*, *Κήρυξ*, *Σάλπισμα Λευτεριάς*, *Ρήγας*, *Εθνική Φλόγα*, *Εμπρός*, *Νέα Γενιά*, *Ελληνικός Αγών*, *Δημοκρατική Σημαία*.

Σε διαφορετικές συνθήκες εκδίδονταν οι εφημερίδες της «Ελεύθερης Ελλάδας» που ήταν κυρίως αριστερές και τα τυπογραφεία τους μετακινούμενα, ακολουθώντας τον ΕΛΑΣ. Τη σύνταξη, έκδοση και διακίνηση αναλαμβάνουν νεαροί και άπειροι κυρίως «δημοσιογράφοι», κορίτσια και αγόρια που μεταπολεμικά οι περισσότεροι εξελίσσονται σε επαγγελματίες και καθιερώνονται στο χώρο.⁵ Μέσα από την απελευθερωτική αυτή διαδικασία διαμορφώνουν κοινωνικοπολιτική συνείδηση και συλλογική ταυτότητα.

2Οντέτ Βαρόν «Ο παράνομος Τύπος των νέων στην Κατοχή» σ. 139-145 στον τόμο *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, ΙΝΕ/ΕΙΕ, Αθήνα, 2005, σ. 139

στον σύνδεσμο <http://helios-eie.ekt.gr/EIE/handle/10442/14015>, Ημ. Πρόσβ. 5/5/2018

3 Έτσι συνεχίζουν να κυκλοφορούν νόμιμα η *Ακρόπολις*, η *Καθημερινή*, τα *Αθηναϊκά Νέα*, το *Ελεύθερον Βήμα*, η *Πρωΐα* και η *Βραδυνή*.

Δ. Παπαδημητρίου, «Αντικρουόμενες βεβαιότητες και νέοι τρόποι στον πολιτισμό του εντύπου 1940-1974», *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974. Εφημερίδες, Περιοδικά, Δημοσιογράφοι, Εκδότες*, Λ. Δρούλια, Γ. Κουτσοπανάγου (επιμ.), Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών/103, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2008, σ. 47

4Ο. π., Οντέτ Βαρόν, σ. 139

5 ο. π. «Ο Παράνομος Τύπος της Κατοχής»

Η διακίνηση και διανομή γίνονταν από χέρι σε χέρι, με εθελοντές διακινητές, δυναμικούς, ηρωικούς και ψύχραιμους που κινδύνευαν ακόμα και με εκτέλεση. Τον ίδιο κίνδυνο διέτρεχαν και οι αναγνώστες συμμετέχοντας και αυτοί στην παράνομη και αντιστασιακή πράξη.⁶

Ιδιαίτερη σημασία σε όλες τις αντιστασιακές εκδηλώσεις της ΕΠΟΝ κυρίως, αλλά ιδιαίτερα στον τύπο, είχε η μεγάλη συμμετοχή των γυναικών. Στα πλαίσια της εθνικής απελευθέρωσης και της κοινωνικής αλλαγής, η γυναικεία χειραφέτηση αναγνωρίζεται και ιδεολογικοποιείται από την αριστερά.⁷

Το σημαντικότερο και πιο καθοριστικό, όχι για την Ιστορία του Τύπου μόνο, αλλά περισσότερο για την ιστορική κατανόηση της πολιτικής σκέψης της εποχής, των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων, της νοοτροπίας και συμπεριφοράς, αποτελεί το περιεχόμενο των εντύπων, η ύλη τους, το μήνυμά τους, η ρητορική τους και οι προθέσεις των εκδοτών τους.⁸

Το περιεχόμενο ήταν καταρχήν ενημερωτικό για την πορεία του πολέμου, ενθαρρυντικό και αισιόδοξο για τις νίκες των συμμάχων και την αντιστασιακή δράση στο εσωτερικό. Στόχευε στη διασφάλιση της εθνικής ενότητας και στην απελευθέρωση, ενώ εκφράζονταν οι προσδοκίες και οι στάσεις για την μεταπολεμική κοινωνία. Η συμβολή του στην εμπύχωση του λαού και τη διατήρηση του υψηλού φρονήματος αποτελούν σημαντική υπηρεσία εκείνη την περίοδο που ο νόμιμος δημόσιος λόγος αποσκοπούσε στην ολοκληρωτική υποταγή και συμμόρφωση του λαού στους κατακτητές.

Η ύλη των εντύπων αποτελεί καταγραφή της ιστορίας της εποχής και ειδικά του Αντιστασιακού κινήματος. Έτσι στα έντυπα της ΕΠΟΝ συναντάμε αποφάσεις και πολιτικά κείμενα της οργάνωσης, ειδήσεις της καθημερινότητας, θέματα γυναικείας χειραφέτησης σοβιετική και ελληνική λογοτεχνία, πολιτιστικές σελίδες που συνδυάζονται με την πολιτική και αποτυπώνουν το κοινωνικό όραμα της οργάνωσης για τη μεταπολεμική Ελλάδα.⁹

Το πολιτειακό ζήτημα τέθηκε από τον αστικό τύπο το 1943, με την προβολή του Βασιλιά και των συντηρητικών δυνάμεων ως εγγυητών της ενότητας του λαού και παράλληλα με την καταγγελία του κομμουνισμού για καπήλευση του απελευθερωτικού αγώνα. Το 1944 τα δημοσιογραφικά όργανα διακρίνονται με διαφοροποιημένες ταυτότητες που χαρακτηρίζονται από δίπολα όπως Δεξιάς και

---

6 «Ο Παράνομος Τύπος της Κατοχής», *MARTYPIES*, μια εκπομπή του Γιώργου Πετρίτη, ΕΡΤ, 1996, <http://archive.ert.gr/20067>, Ημ.. Πρόσβασης, 5/5/2018
7 ο. π., Οντέτ Βαρόν, σ. 141-143

8Δ. Παπαδημητρίου «Ο αθηναϊκός Τύπος στον 20ο αιώνα. Συνέχειες και νέες τάσεις 1922-1974» στον τόμο *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, ΙΝΕ/ΕΙΕ, Αθήνα, 2005, σ. 72-74 Ο. π., Δ. Παπαδημητρίου «Ο αθηναϊκός Τύπος.....1922-1974», σ. 71
στον σύνδεσμο <http://helios-eie.ekt.gr/EIE/handle/10442/14015>, Ημ. Πρόσβασης 7/5/2018

9 ο. π., Οντέτ Βαρόν, σ. 142,144

Αριστεράς, συντηρητισμού και προοδευτικότητας, Βασιλείας και Αναρχίας. Η αντιπαράθεση εμφανίζεται ως προστασία της ανεξαρτησίας και της δημοκρατίας του έθνους από τους εχθρούς του. Για τους συντηρητικούς, εχθροί είναι οι κομμουνιστές και για τους αριστερούς, ο ξένος παράγοντας.¹⁰

Με την απελευθέρωση, οι αστικές –νόμιμες εφημερίδες της Κατοχής όφειλαν αναδρομικά να διαχωρίσουν τη θέση τους από τους κατακτητές, ενώ οι εφημερίδες του παράνομου τύπου κυκλοφορούν νόμιμες και ηθικά δικαιωμένες.¹¹ Όσο κι αν η ιστορία γράφτηκε πίσω από τον παραμορφωτικό φακό του εμφυλίου, ο Τύπος της Κατοχής ήταν μια ελεύθερη ανάσα στα μαύρα εκείνα χρόνια. Αν και επιβλήθηκε η λήθη και η σιωπή, οι εφημερίδες έχουν τη δική τους φωνή και θα είναι σταθερές πηγές διερεύνησης και επανεγγραφής της ιστορίας της Κατοχής και της Αντίστασης.

ΤΕΛΟΣ

---

10. ο. π., Δ. Παπαδημητρίου « Ο αθηναϊκός Τύπος.....1922-1974», σ. 74-75

11 ο. π., Δ. Παπαδημητρίου, «Αντικρουόμενες βεβαιότητες ..... 1940-1974»,σ.48

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δέσποινα Παπαδημητρίου, «Αντικρουόμενες βεβαιότητες και νέοι τρόποι στον πολιτισμό του εντύπου 1940-1974», *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974. Εφημερίδες, Περιοδικά, Δημοσιογράφοι, Εκδότες*, Λ. Δρούλια, Γ. Κουτσοπανάγου (επιμ.), Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών/103, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2008
- Δ. Παπαδημητρίου « Ο αθηναϊκός Τύπος στον 20^ο αιώνα. Συνέχειες και νέες τάσεις 1922-1974, στον τόμο *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, ΙΝΕ/ΕΙΕ, Αθήνα, 2005,
στον σύνδεσμο <http://helios-eie.ekt.gr/EIE/handle/10442/14015>
- Οντέτ Βαρόν « Ο παράνομος Τύπος των νέων στην Κατοχή» σ. 139-145 στον τόμο *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, ΙΝΕ/ΕΙΕ, Αθήνα, 2005,
στον σύνδεσμο <http://helios-eie.ekt.gr/EIE/handle/10442/14015>
- «Ο Παράνομος Τύπος της Κατοχής», *ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ*, μια εκπομπή του Γιώργου Πετρίτση, ΕΡΤ, 1996, <http://archive.ert.gr/20067>